Historia, która dzieliła

XX wiek pozostawił w relacjach polsko-niemieckich głęboko bolesne doświadczenie wojny, okupacji i przemocy, masowych wysiedleń i politycznych podziałów. Odrodzenie niepodległej Polski w 1918 roku umożliwiła klęska Niemiec w I wojnie światowej. Republika Weimarska i II Rzeczpospolita nie zdołały zbudować trwałych podstaw porozumienia. Mimo demokratycznego charakteru obu państw spory o granice, kwestie mniejszości narodowych oraz odmienna ocena ładu wersalskiego utrudniały wypracowanie sąsiedzkich relacji.

Podpisany w 1934 roku polsko-niemiecki pakt o nieagresji stworzył jedynie pozory stabilizacji. III Rzesza, realizując plan podboju Wschodu, dokonała agresji przeciw Polsce. Niemiecki atak z 1 września 1939 roku, a następnie napaść Związku Radzieckiego 17 września – będąca realizacją paktu Ribbentrop–Mołotow – doprowadziły do klęski Polski i jej podziału między agresorów. Atak na ZSRR dał Berlinowi władzę nad całym terytorium Polski. Stało się ono przestrzenią niebywałej eksploatacji i przemocy wobec ludności cywilnej. Skutkiem okupacji było niemal 6 mln ofiar, z których ponad połowę stanowili polscy Żydzi. Planowo eksterminowano polskie elity. Niszczono materialne i kulturowe dziedzictwo kraju.

Rok 1945 oznaczał koniec niemieckiej okupacji, lecz nie przyniósł Polsce pełnej niepodległości. Granice państwa przesunięto na zachód, a miliony ludzi zostały zmuszone do opuszczenia swoich domów – Niemcy z terenów przyłączonych do Polski oraz Polacy z dawnych ziem wschodnich II Rzeczypospolitej, zajętych przez Związek Radziecki. Powojenne migracje i doświadczenie przemocy pozostawiły trwały ślad w pamięci obu społeczeństw.

„Polska została po wojnie radykalnie przekształcona decyzjami mocarstw alianckich" – pisał prof. Włodzimierz Borodziej. „W 1939 roku jej terytorium liczyło około 388 tys. km^2. Po utracie blisko 180 tys. km^2 ziem wschodnich na rzecz Związku Radzieckiego oraz przyłączeniu około 103 tys. km^2 dawnych ziem niemieckich granice państwa przesunęły się po 1945 roku o 200–300 kilometrów na zachód".

Konfrontacja Moskwy z mocarstwami Zachodu doprowadziła do podziału Niemiec. Po powstaniu Republiki Federalnej Niemiec i Niemieckiej Republiki Demokratycznej w 1949 roku Polska utrzymywała oficjalne relacje z NRD, przedstawianą jako „antyfaszystowskie" państwo niemieckie i sojusznik w bloku wschodnim. Granica na Odrze i Nysie Łużyckiej została uznana przez NRD w układzie zgorzeleckim w 1950 roku. Kontakty z Berlinem Wschodnim miały jednak charakter ograniczony i podporządkowany warunkom zimnej wojny oraz zależności od Związku Radzieckiego.

Oficjalne relacje z Republiką Federalną Niemiec nie istniały przez dwie dekady. W Polsce dominowało przekonanie, że państwo to nie pogodziło się z utratą ziem na wschodzie i nie rozliczyło nazistowskiej przeszłości. Dopiero przemiany społeczne lat 60. umożliwiły głęboką zmianę podejścia „republiki bońskiej" do wschodnich sąsiadów. Nowa polityka wschodnia kanclerza Willy'ego Brandta doprowadziła w 1970 r. do podpisania układu o normalizacji stosunków między PRL–RFN.

W 1978 roku polscy działacze niepodległościowi pisali:

Granice Polski - od Mieszka I do współczesności
Źródło: pl.wikipedia.org, infograficy.pl

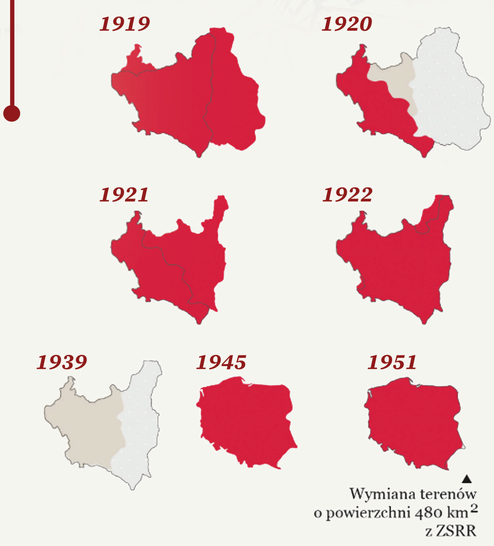

Wymiana terenów o powierzchni 480 km^2 z ZSRR

Podpisanie układu zgorzeleckiego w 1950 roku
Źródło: fot. PAP/CAF/J. Baranowski

„Od rozsądku, dobrej woli i poczucia odpowiedzialności Niemców z jednej strony, a odwagi twórczego politycznego myślenia Polaków z drugiej zależy wyjście z obecnego impasu, zależą przyszłe losy obu naszych narodów".

(Polskie Porozumienie Niepodległościowe, 1978).

Zniszczona Warszawa w 1945 roku
Źródło: fot. PAP/Reprodukcja Jan Morek

